Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Charita
Moravská Třebová

KOMUNITNÍ PRÁCE NA MORAVSKOTŘEBOVSKU aneb ZAČÍNÁME

Rodina spolu

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Charita
Moravská Třebová

Tato publikace vznikla za finační podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost v rámci projektu Rodina spolu v Moravské Třebové, reg. č. CZ.03.2.60./0.0/16_052/0016043

KOMUNITNÍ PRÁCE NA MORAVSKOTŘEBOVSKU aneb ZAČÍNÁME

Rodina spolu

Textový obsah: © Helena Huvarová , © Bc. Martina Jínková
Grafická úprava: © František Žáček

Charita Moravská Třebová

KOMUNITNÍ PRÁCE NA MORAVSKOTŘEBOVSKU aneb ZAČÍNÁME

Rodina spolu

Obsah informační brožury:

Obsah 3
Seznámení s projektem, úvod 4
Cílové skupiny a jejich specifika 7
Motivace a rizika spojená s realizací projektu 11
Komunitní práce 11
Aktivity realizované v projektu **Rodina spolu** 14
Komunitní zahrada 14
Pobytové akce 18
Volnočasové aktivity 21
Terapie 22
Kauzuistiky 25

Na závěr 30

KOMUNITNÍ PRÁCE NA MORAVSKOTŘEBOVSKU aneb ZAČÍNÁME
Rodina spolu

Úvod

Tato brožura k projektu **Rodina spolu** vznikla jako materiál prezentující zkušenosti s komunitní prací na Moravskotřebovsku. Klade si za cíl především formou

„Díky akcím, které se pořádají trávíme teď více času všichni spolu a jsme za to rádi."

konkrétních příkladů z praxe inspirovat a obohatit začínající komunitní pracovníky, pracovníky v sociálních službách, ale také veřejnost, která by chtěla metodu komunitní práce zavádět do praxe. Nástroje zde uvedené mohou pomoci při práci na vznikajících (nových) projektech a také zvýšit jejich efektivitu. V publikaci naleznete popis samotného projektu **Rodina spolu**, který obsahuje informace o cílech a aktivitách, ale také popis aktivit realizovaných v rámci projektu. Dále definování komunitní práce, popis cílové skupiny, kazuistiky několika členů naší komunity a naše dosavadní zkušenosti s komunitní prací. Celou brožuru doplňují komentáře členů jednotlivých rodin, které byly zapojeny do projektu, zobrazené v zelených rámečcích.

Vznik projektu

Sociální začleňování znevýhodněných osob je v současnosti pro mnoho měst České republiky jedním z mnoha úkolů, který je stále více naléhavější. Do rozvoje podpory integrace příslušníků romské menšiny, matek samoživitelek a jiných ohrožených skupin osob se zapojují nejen členové městského zastupitelstva, kteří zajišťují financování prostor pro znevýhodněné skupiny obyvatel, nýbrž i další komunitní zařízení, z nichž jedním je Charita v Moravské Třebové.

Charita Moravská Třebová pracuje s rodinami ohroženými sociálním vyloučením od roku 2011. Ročně našimi službami projde cca 50 rodin, z toho cca 30 přímo z Moravské Třebové. Ve své praxi se zaměřujeme na změnu dopadu tohoto problému formou nabídky činností podle zákona o sociálních službách. V rámci prevence kriminality bylo vyhodnoceno jako dobré se zaměřit především na děti a mládež. Problémem je tolerance veřejnosti vůči násilí a neochota zapojení

se do řešení problémů. Jako dlouhodobý poskytovatel sociálních služeb s dostatkem zkušeností a díky tomu navázanou spoluprací s komunitou, se Charita rozhodla rozšířit nabídku svých služeb o volnočasové aktivity pro rodiny s dětmi.

Dlouhodobě vnímáme ze strany rodin potřebu vyšší míry podpory v rodičovských kompetencích,

praktických dovednostech ve vztahu ke vzdělávání, získávání sociálních dovedností v péči o děti a výchově. Z dlouholeté spolupráce s touto cílovou skupinou vyplývá, že pro obnovení funkcí rodiny je zásadní možnost podílet se na tvorbě smysluplného místa, které by nebylo vyloučeno od obyvatel ve městě.

Projekt **Rodina spolu** a fungování komunitní zahrady bylo navrženo jako vhodná forma trávení volného času celých rodin. Aktivity v zahradě se upravují dle ročního období, ale i dle možností členů komunity. Zaměřuje se na sociální služby pro cílové skupiny osob, jež zahrnují jak příslušníky romské menšiny, pěstouny, matky samoživitelky s dětmi, ale i rodiny s dětmi ohrožené sociálním vyloučením, které potřebují pomoc ve svízelné životní situaci.

Cílem projektu **Rodina spolu** je změna chování a zapojení osob z cílové skupiny do společenského, ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti nabídkou komunitních aktivit vedoucích k samostatnosti, zodpovědnosti a bezpečí. U rodičů si klademe za cíl změnu jejich postojů při výchově dětí a vnímání bezpečí, rozvoj smysluplného trávení volného času společně s rodinou a zavedení nově nabytých zkušeností do svých životů.

Dílčím cílem komunitní zahrady je posílení schopností celých rodin zvládat obtížné interakce v komunitě tím, že získají větší míru kontroly nad okolnostmi svého života. Předpokládáme, že tyto dovednosti získají prostřednictvím společné práce v komunitě s podporou komunitního pracovníka, který bude využívat metod podpory a motivace. Bude u nich zvyšovat sebedůvěru obzvláště tím, že je bude zapojovat do realizace komunitní zahrady.

Cílové skupiny a jejich specifika

Rodiny ohrožené sociálním vyloučením

V případě našeho projektu se jednalo o samoživitele, rodiny z minority, rodiny pobývající v azylovém domě a rodiny, se kterými spolupracuje Sociálně aktivizační služba.

Při kontaktu s některými rodiči jsme se potkávali s komunikačními specifiky spojenými s odlišnou kulturou a normami chování. Vypozorovali jsme, že někteří rodiče svým dětem nic nepřikazují, nezakazují, ale ani nevysvětlují. Takové děti pak mají mnohem více volnosti, což se odráží v jejich chování. Často se stávalo, že i přes opětovné napomenutí, děti nereagují a určitá napomenutí zcela ignorují. Práce s touto skupinou byla náročná.

„Poznal jsem víc sám sebe a zjistil, že chci dělat vše pro štěstí své rodiny."

Během setkání jsme si všimli, že rodiče na nevhodné chování svých dětí nereagovali, ale postupně začali své děti alespoň slovně upozorňovat. Dá se předpokládat, že pokud bychom delší dobu s konkrétními rodiči pracovali, mohlo by docházet k úpravě chování dětí a také ke zvýšení výchovné kompetence rodičů.

V současné době se potýkáme se vzrůstajícím počtem neúplných rodin. Mnohem častěji bývá v rodinách nepřítomen otec, ale výjimkou nejsou ani otcové samoživitelé. Každý samoživitel musí skloubit péči o děti a zaměstnání. Samoživitelé v našem projektu byli kvalifikování především na práci ve směnném provozu, a proto se často stávalo, že zůstávali, někdy i dlouhodobě, na úřadech práce. Pokud byli samoživitelé zaměstnaní, bylo pro ně složitější se do nabízených aktivit zapojovat.

Přínosem pro komunitu a rodiče samoživitele může být téma komunikace s bývalým partnerem, které mohou v tomto bezpečném prostředí sdílet a dostává se jim pochopení a podpory. Rodič samoživitel může v komunitě vytvořit podpůrnou síť, která mu může pomáhat v každodenním fungování rodiny (doprovod do školy, doučování, hlídání nebo přátelství)

Do azylového domu se dostávají většinou rodiny, které přišly z různých důvodů o vlastní domov. Využívají službu azylového bydlení, které je omezeno na dobu 1 roku, do té doby si musí najít vlastní bydlení a řešit svoji sociální situaci. Vazby mají především s ostatními klienty azylového domu, plní individuální plány, které si nastavují společně s pracovníky azylového domu, je na ně vyvíjen tlak k řešení své nepříznivé sociální situace. Rodiče řeší převážně svou bytovou situaci a finanční problémy a většinou nemají kapacitu na zamýšlení se nad smysluplným trávením volného času svých dětí ani

„Více se teď cítíme jako rodina, trávíme spolu více času a vážíme si jeden druhého.“

svého vlastního. S azylovým domem se nám povedla, v rámci projektu, navázat spolupráce a rodiny, které azylovým domem prošly se do některých aktivit, které projekt nabízel, zapojovaly. Rodiče využívali převážně možnost společných rodinných pobytů, na které jim v jejich omezených rozpočtech nezbývají prostředky. Účastnili se také pravidelných setkání a vzdělávání, ale v omezené míře a častěji přicházely děti samy a rodiče s příslibem, že přijdou za chvíli, se vůbec nedostavili.
I přesto nám i taková spolupráce dávala smysl, protože děti mohly nahlédnout, jak to funguje v jiných rodinách, zažily pocit přijetí, získaly nová přátelství a celé společenství je obohatilo o určité dovednosti a znalosti.

Pěstouni

Jsou rodiče, kteří mají v dobrovolné péči děti, kteří přišli o svou původní rodinu (děti s traumatem), mají zákonem dané povinnosti (např. povinnost vzdělávání) a práva. Musí pracovat s původní rodinou dětí a vytvářet jim k nim vztah. Jsou připraveni o děti pečovat do jejich dospělosti, ale musí být připraveni se jich vzdát, když se změní situace v původní rodině.
V případě pěstounských rodin zapojených do našeho projektu se jednalo o příbuzenskou pěstounskou péči, konkrétně babičky měly v péči svá vnoučata. Jelikož biologičtí rodiče dětí se do procesu výchovy nezapojují a mezi dětmi a jejich prarodiči je generační odstup, bylo komunitní setkávání se s mladšími rodiči pro tyto pěstouny přínosné, ale nejen pro ně. U rodin docházelo k naplnění potřeby „někam patřit" a ke zvyšování osobní identity každého člena a také se na něco těšit - na „pravidelná tématická setkání".

Motivace a rizika spojená s realizací projektu:

Pěstouni jsou motivovaní ke vzdělávání a pro víkendové společné akce s jinými rodiči, jsou otevření ke sdílení zkušeností s výchovou dětí. Mají menší motivaci pro krátkodobé společné tvoření s jinými rodiči i pro neformální neorganizované setkávání.
Klienti azylového domu jsou motivovaní k výletům mimo město, dále k účasti na programech pro děti. Zde jsme v praxi vypozorovali snahu předat děti ostatním rodičům nebo do kolektivu, aby se zabavily a rodiče měli čas pro sebe. Nejsou moc motivovaní ke společné tvorbě komunitního prostoru, zřejmě z důvodu krátkodobosti pobytu ve městě. Děti z těchto rodin jsou velmi motivované pro společné setkávání, práci na komunitní zahradě, setkávání s jinými dětmi a pro nových tvorbu přátelských vztahů.

Komunitní práce

Smyslem komunitní práce je psychosociální působení na jednotlivé rodiny tak, aby se mohly bezproblémově rozvíjet. Při skupinové práci se členové ovlivňují přímým vzájemným působením, přičemž si uvědomí, že nejsou osamoceni v hledání a nalézání cest, jimiž by své problémy vyřešili. V komunitní práci jde o proces uvnitř komunity, to znamená, že sociální problémy mají být odstraněny prostředky komunity. Komunitní pracovník musí znát všechny charakteristiky dané komunity, které mohou omezovat osobní a sociální možnosti jednotlivce a musí být taktéž obeznámen s činností různých institucí a organizací, aby je mohl v rámci své činnosti zapojit do řešení problému. Komunitní práce je chápána jako proces vědomého sociálního působení, které je zaměřeno na propojení potřeb a zdrojů v komunitě, podporu skupinové solidarity, spolupráce

„Nikdy bysme si na dovolenou nenašetřili, takže jsme moc rádi, že si můžeme někam vyrazit a užít si to"

a na podporu pozitivních změn v komunitě.

Komunitní přístup staví na hodnotách:
Naslouchání jeden druhému, vytváření příležitostí ke společné diskusi sdílení názorů i zážitků, na spolupráci zvládání nesnází, společném učení a objevování řešení.

Rodiny s nezaopatřenými dětmi dlouhodobě náleží k cílovým skupinám, které jsou nejvíce ohrožené sociálním vyloučením. Toto postavení je dáno tím, že rodina je vystavená mnohým znevýhodněním a překážkám, se kterými se musí vyrovnat. Největší zátěží se jeví skloubit osobní péči o dítě s ekonomickým zabezpečením rodiny. Tento stav lze překonat změnou sociálního postavení těch, kteří tuto komunitu tvoří. Takovou změnu lze provést jen na základě poznání jejich individuálních osudů a problémů.

„Poznala jsem spoustu lidiček, které bych jinak neměla šanci poznat a na víkendovkách místa, na která bych se sama nedostala. Jsem moc ráda, že jste mi dovolili být vaší součástí.“

Uplatňované zásady komunitní práce:
Skupinu pouze koordinovat, neřídit
Doporučovat, podněcovat nápady, informovat, ale neradit
Jít příkladem, nic nepřikazovat
Členům naslouchat, nepoučovat je
Napomáhat realizovat nápady komunity, neorganizovat sami

Komunitní práce během pandemie /covid/
Během pandemie a omezování osobních kontaktů jsme byli postaveni před nelehkou situaci, jak v komunitní práci přes veškerá omezení pokračovat. ASZ nám v této době byla oporou. Proběhlo online setkání, sbírala se data z dotazníků, které mapovaly praxi komunitní sociální práce v různých organizacích v celé ČR. Výstupem bylo vypracované doporučení, kterým jsme se při práci inspirovali.
Projektový pracovní tým si vytvořil systém komunikace se členy komunity. Využívali jsme různé komunikační kanály: telefon, sociální sítě, videoschůzky v aplikaci Google Meet. Společně se členy komunity jsme se domlouvali na konkrétním dni a čase, kdy se uskuteční online setkání. Připojení členů bylo na jejich uvážení a náplní bylo sdílení všedních dnů, ale i starostí. V době pandemie jsme vytvořili na facebooku skupinu, která sloužila a dále slouží k vzájemné komunikaci, výměně informací, ale také k poskytování nabídek ke vzdělávání, návrhů na tvoření a inspirace k společnému trávení volného času.
Se členy komunity jsme byli během pandemie v kontaktu a zjišťovali, jaké zdroje jsou jim k dispozici a co postrádají. Některým rodinám chybělo technické vybavení a děti proto měly problém účastnit se

distanční výuky. Ve spolupráci s charitní službou SAS jsme se jim snažili pomoci získat potřebné vybavení, případně připojení domácnosti k internetu.

Někteří rodiče neuměli s technikou pracovat, a proto jsme se zaměřili na rozvoj digitální gramotnosti v komunitě. Sjednávali jsme si s jednotlivými členy individuální schůzky a rozšiřovali jejich kompetence spojené s ovládáním technologií, zejména využívání online komunikačních kanálů.

V důsledku vládních nařízení se naše běžná pracovní náplň změnila. Nemohli jsme pracovat se skupinou, a proto jsme se zaměřili na pomoc jednotlivcům. Naše schůzky se konaly vždy pouze s jednou rodinou a snažili jsme se je podpořit a pomoci jim naplnit jejich potřeby. Některým rodičům jsme poskytovali pomoc s distanční výukou jejich dětí, se zjišťováním informací, zajišťováním ochranných pomůcek a zásobováním, jiné podporovali psychicky a všem nabízeli prostor pro společné sdílení.

Po zmírnění opatření jsme se vrátili ke komunitní práci, i když při omezeném počtu účastníků a snažili se vždy dodržovat aktuálně platné podmínky vládního nařízení.

Aktivity realizované v projektu Rodina spolu

Komunitní zahrada

V blízkosti autobusového nádraží byla Charitou založena komunitní zahrada, jež je dostupná pro rodiny s dětmi, které mají v rámci upevňování rodinných vztahů zájem jak o pěstování ovoce a zeleniny, tak i o společné vaření, grilování a další aktivity. S naším projektem vytváříme podporu pro komunikaci, osobní rozvoj, schopnost vidět situace z jiného úhlu

a upevňování vztahů mezi rodiči a dětmi. Společně se učíme, jak udržovat dobré sousedské vztahy a řešit případné problémy.

Komunitní zahrada je prostor, kde se sdružují rodiče s dětmi. Pomocí schůzek na zahradě společně vytváří komunitu. Na zahradě mají všichni společný cíl: vytvořit příjemné prostředí a bezpečný prostor ke scházení. Pěstování, zpracování plodin a péče o zahrádku je součástí komunitní práce. Komunita se vzájemně domlouvá, co se bude na zahrádce pěstovat a následně se o zahradu společně starají (chodí pravidelně zalévat, okopávat). Podmínkou je také se spolu domluvit, co se z plodin uvaří, kdo a kolik toho sní. Jednotlivá setkání ale nejsou jen o práci. Komunita se schází při grilování, vaření polévky z vlastních plodin a bylin a při té příležitosti si děti vytvoří např. domeček pro brouky a rodiče proberou, co se stalo a vzájemně si radí v různých situacích. Rodiny zapojené do projektu nevlastní zahradu, a tak děti často neví, jak se o zahradu starat. Tomuto umění se v komunitní zahradě mohou naučit. Přínosem je také umění vyjednávat, učení se trpělivosti, komunikace a budování vztahů s vrstevníky. Zahrada nemusí být jen funkční, produkující výpěstky, ale může a v našem případě také slouží k posezení, pikniku, odpočinku a jako bezpečný prostor pro děti. Zahrada může každý rok měnit svou podobu, záleží na tom, jak se komunita domluví a jak s ní budou členové komunity spokojeni. Zahrada je určena především pro radost, navazování vztahů a učení se novým dovednostem. Námi aplikovaný model zahradní terapie byl formou wellness. Důraz jsme kladli na pozitivní emoce, celkovou pohodu a zkvalitnění života. Zaměřili jsme se na podporu pozitivního vývoje, na harmonii mysli, těla a ducha u všech zapojených. Nabízené

„Strašně ráda se hrabu v hlíně. Při práci na zahradě úplně zapomenu na všechno ostatní a je to pro mě maximální relax.“

aktivity v zahradě zahrnovaly práci s rostlinami, pohyb, zdravou stravu, meditaci, ale věnovali jsme se také sociálním interakcím, podpoře angažovanosti v komunitě a péči o životní prostředí.

Každé naše setkání v zahradě začíná přivítáním a poté proběhne úvodní motivace do tématu a následují samotné aktivity a celé setkání končí připomenutím všech činností a závěrečnou reflexí. Po rozloučení pak rodiče a děti odchází domů a často si odnáší nějakou drobnost – svůj výrobek nebo plody ze zahrady. Řídili jsme se rytmy zahrady – tedy primárně jsme se věnovali činnostem, které bylo potřeba udělat a prokládali jsme je tvořivými nebo relaxačními aktivitami.

Při práci na zahradě se ten, kdo je obvykle příjemcem pomoci, stává tím, kdo ji dává.

Úspěchy a zodpovědnost za péči o zahradu a rostliny zvyšují sebehodnotu. Zahrada zprostředkovává klid a mír a umožňuje vyrovnat se se sebou samým. Když se člověk aktivně stará o rostliny, uspokojuje tím některé své základní potřeby (pocit užitečnosti, uznání a hrdosti, potřeba pravidelnosti – rytmu, smysluplnost, jistota – při pravidelném opakování určitých činností, potřeba sounáležitosti, soudržnosti a lásky – budování vztahu a znalosti potřeb jednotlivých rostlin). Rostliny pak zase působí pozitivně na člověka svojí barvou, vůní, chutí, krásou a úrodou.

Účinky pobytu a práce v zahradě:

1. Kognitivní oblast zahrnuje aktivaci psychických procesů - myšlení, paměť, učení, orientaci, vnímání, kreativitu, prostorovou a časovou orientaci atd. Jako příklad realizovaných aktivit lze uvést vyrábění z přírodních materiálů (čaje, masti), zpracování produktů ze zahrady, zalévání rostlin či rozhovory účastníků v rámci společných činností.

2. Fyziologická oblast je úzce spojena s rehabilitací - dochází k podpoře, zlepšování a obnovování motorických funkcí organismu, ke zlepšování koordinace či rovnováhy, ale také k podpoře smyslového vnímání. Jako příklad lze uvést opakované trénování určitých motorických procesů, které vedou k posílení svalové hmoty a zlepšení pohyblivosti.

3. Psychicko-emocionální oblast zahrnuje: radost, pozitivní prožitek odpovědnosti, flexibilitu, stabilitu, sebehodnocení, hodnocení ostatních, ale také toleranci frustrace či zájem o budoucnost. Např. sledováním rostlin a péčí o ně, od výsevu až po jejich rozkvět a sběr plodů.

3. Sociální oblast - komunikace, interakce, identifikace se skupinou a s okolím. Rozhovory během aktivit v zahradě.

5. Oblast sebepojetí - vnímání a poznání vlastního já, vlastních hodnot, příležitost být potřebný, poznání vlastních hranic v pozitivním i negativním smyslu atd. Pro posílení hrubé motoriky je to např. stříhání keřů, pro posílení jemné motoriky či koncentrace například výsev semínek atd. Fyzicky namáhavé činnosti mohou

„Pochopil jsem, že nikdy není nejhůř a že někteří rodiče to mají stejně, jak já.“

pomoci např. uvědomit si hranice vlastních možností, snížit agresivitu, vybít energii, schopnost soustředit se na danou aktivitu, ale také ji dokončit.

Přínosy pro skupinu skrze realizování se v komunitní zahradě:

- Socializace při práci ve skupině
- Poznání smysluplné činnosti
- Podpora komunikace a kontaktů
- Podpora chuti k jídlu a kvalitního spánku
- Obnova pravidelných pracovních návyků, odpovědnost za prováděnou práci

Naše zkušenosti: U většiny z účastníků, kteří navštěvovali komunitní zahradu byl patrný zájem o učení se nových věcí a zájem o přírodě blízké zahradničení. Pro většinu z nich to bylo nové téma. U některých z komunity se objevila nová schopnost vést skupinu a prosadit před ostatními svůj názor.

Pobytové akce

Pro komunitu byly realizovány od jara do podzimu. Jednalo se o víkendové pobyty, které se prostřednictvím zážitkového vzdělávacího programu pro rodiče a všestranného vyžití pro děti, snažily rodinám zprostředkovat důležité životní zkušenosti, ovlivňovat jejich postoje a vést je k zodpovědným rozhodnutím. Víkendových pobytů se nejčastěji účastnily rodiny, které byly do projektu zapojeny a spolupracovaly s charitou delší dobu. Byly jim nabízeny zdarma.

Jednou z nejsilnějších stránek víkendových pobytů byla právě možnost věnovat se rodinám intenzivně, a přitom v delším časovém úseku. Program byl naplněn činnostmi běžného denního života a zároveň hravými

„Moc mi dávají semináře, kde jsem se dost naučila o věcech, o kterých jsem neměla tušení. Jak se dají využít bylinky nebo jak můžeme zachránit život."

a naučnými aktivitami. V situacích, které nastávaly pak všichni získávali jedinečnou možnost vzájemně se poznávat i v jiných kontextech.

Rodičům jsme před výjezdem na víkend poskytli informace o prostředí a podmínkách, kde budou se svými ratolestmi trávit čas. Zajímala je hrubá kostra programu i to, jak a kde se budou stravovat. Pobyt nám umožňoval navázat na započatou práci v průběhu roku a intenzivním vícedenním kontaktem se prohloubily a upevnily vztahy v komunitě. Téma vzdělávacího programu pro rodiče v rozsahu 8 hodin během pobytu bylo konzultováno a výběr byl na většině.

Pobytů se většinou účastnily děti bez dobrých podmínek pro kvalitní rozvoj osobnosti, bez řady návyků a možnosti se plnohodnotně rozvíjet. Dále se v prostředí, ve kterém děti vyrůstají, vyskytuje neplnohodnotné a mnohdy i nevhodné naplňování volného času, které má neblahý vliv na jejich vývoj. Cílem pro nás bylo prostřednictvím smysluplného naplňování volného času zkvalitnit některé jejich dovednosti, pozitivně ovlivnit jejich vývoj a osvojit si některé sociální návyky formou různorodých aktivit, které by v širším rámci naší dlouhodobé práce měly vést k postupné socializaci těchto dětí. Tohoto jsme se snažili dosáhnout především formou aktivit rozvíjejících komunikační, sebeobslužné a motorické schopnosti a dovednosti. Dalším cílem bylo prostřednictvím her ve skupině zkvalitnit kooperační schopnosti. Hlavním cílem však byla snaha vymaňovat rodiče a jejich děti z prostředí sociálního vyloučení a zmírňovat důsledky toho, že v něm vyrůstají. Ukazovat smysluplnou náplň volného času, zdůraznit význam vzdělávání a zároveň zprostředkovat dětem kontakt s většinovou společností. Významná pozornost byla z naší strany

také věnována přírodovědnému poznávání. Převážná část programu jsme připravovali venku, abychom děti vedli k přirozenému poznávání přírody. Zapojovali jsme jak sportovní a environmentální, ale také naučné aktivity vycházející z principů prožitkové pedagogiky. Děti poznávaly řadu nových, mnohdy pozoruhodných věcí, které si měly možnost prohlédnout všemi smysly. Program pobytů byl uzpůsoben věkové hranici zúčastněných dětí a složení skupiny.

Víkendové pobyty přinesly zejména tato pozitiva:

- účelně strávený volný čas;
- uvědomění si významu vzdělávání, rozšíření znalostí a dovedností;

- opuštění patologického prostředí;
- osvojení si některých sociálních návyků;
- zlepšení kooperačních dovedností;
- odpočinek a zábavu;
- poznání nového prostředí a získání nových přátel

Volnočasové aktivity

Děti, které vyrůstají v sociálně znevýhodněném prostředí mají zpravidla velmi omezený výběr volnočasových aktivit. Kroužky, které nabízí volnočasové školské instituce jsou zpravidla zpoplatněné, a tudíž pro rodiny s nízkými příjmy nedostupné. Rodiny žijící v podmínkách sociálního vyloučení navíc často čelí řadě vážných problémů – předluženost, nevyhovující bytová situace, dlouhodobá nezaměstnanost, tudíž na starost o smysluplné volnočasové vyžití potomků, nezbývá příliš mnoho času. Podobně jako u vzdělávání schází rodičům i v této oblasti pozitivní vzory a dostatek vlastních zkušeností.

Smysluplné a zdravé trávení volného času je přitom zcela zásadní pro školní úspěšnost dítěte a jeho všestranný rozvoj. Pravidelné volnočasové aktivity se konají zpravidla 1x týdně a účastní se jich rodiče spolu s dětmi. Příklady volnočasových aktivit: výlety, kulturní akce, soutěže, vzdělávací akce, kvízy.

„Zahradničení je vlastně strašně jednoduché, zvládne to opravdu každý. Ono fakt stačí jen to zasadit a příroda všechnu práci udělá za vás“

Realizované volnočasové aktivity naplnily následující cíle:

- podpora smysluplného trávení volného času;
- posílení sociálních a komunikačních dovedností;
- motivace k (dalšímu) vzdělávání;
- zlepšení sebehodnocení;
- orientace v prostředí mimo sociálně vyloučenou lokalitu.

Terapie

Projekt dále nabízel terapeutickou podporu jednotlivcům, rodinám i párům při osobním růstu, přijetí sebe sama nebo při prohlubování vazeb. Terapeut se při práci zaměřoval na vynořování zdrojů jednotlivců i rodin a také jim nabízel podporu v náročných situacích, se kterými se potýkali. Klienty využívající terapii byli pěstouni, rodiče malých dětí, ale také klienti azylového domu. Informace o možnostech terapie jsme předávali poskytovatelům sociálních služeb v Moravské Třebové i organizacím, které se zabývají volnočasovými aktivitami. Dále byl informován také OSPOD Moravská Třebová, který svým klientům tuto formu podpory také doporučoval.

Klienti, kteří terapii využívali pracovali zejména na zlepšení vzájemných rodinných vztahů, zlepšení komunikace, časté bylo také téma důvěry, komplikované vztahy s vrstevníky, identita jednotlivců, hranice ve výchově dětí atd.

Přístup klientů k terapeutické práci byl pro tuto cílovou skupinu specifický. Často se jednalo o rodiny, které byly na terapii poslány někým jiným. Těžko tedy hledali téma na čem by chtěli pracovat. Někteří měli po jednom setkání pocit, že už chodit není třeba a pak se ozvali, až problém vygradoval tak, že si s tím neuměli poradit. Také na domluvené schůzky někdy nepřišli. Většina klientů ale k práci přistupovala zodpovědně a na svých cílech průběžně pracovala.

V době pandemie nemoci Covid 19 probíhaly terapie online formou přes aplikaci Google Meet. Tato forma nebyla moc vyhovující a někteří klienti preferovali osobní kontakt, tak se schůzky přesouvaly na období, kdy bylo možné se potkávat. V době pandemie chodili zájemci o terapii především na párovou terapii i na rodinnou terapii, kvůli společnému řešení komplikací ve vzájemných vztazích. Při individuální terapii převládali klienti s úzkostmi.

„V Daňkovicích to byla paráda, dalo nám to hodně být spolu, byla fajn parta a i Domča byla moc spokojená. Chtěla bych za vámi chodit víc, trávit s vámi víc času, je to moc fajn."

Co mi to přineslo jako pracovníkovi/ Jak komunitní práce obohatila pracovníky:

- Rozšíření pracovních možností a realizace nově nabytých vědomostí
- Zlepšení komunikace s ostatními lidmi
- Zlepšení organizačních kompetencí
- Práce se svými zdroji – rozvoj trpělivosti, motivace, hravosti, hledání cest, jak by to mohlo jít, flexibility
- Vhled do života lidí ohrožených sociálním vyloučením – samoživitelů, rodin bez vlastní střechy nad hlavou, bez zázemí a změna vnímání těchto lidí
- Společně strávené chvíle na zahradě
- Získání nových zážitků a zkušeností
- Nová příležitost
- Získání nových přátel

Na co se připravit jako komunitní pracovník:

- Náročná domluva s komunitou
- Odmítnutí nabídnuté pomoci
- Komunikace s komunitou i mimo pracovní dobu
- Řešení nečekaných problémů
- Spolupráce s jinými organizacemi
- Vztahy komunity se budují dlouho
- Komunitní práce je vnímána jako volnočasová aktivita rodin, a proto nelze počítat s pravidelnou účastí všech zapojených (motivace z jejich strany může vyprchat)

Kazuistiky

Příběh pana Honzy
Potřeba životní jistoty a bezpečí

Nepříznivá situace pana Jana:

Honza se do projektu zapojil po seznámení se s několika členy komunity na společné akci „Uklidíme Česko“, kterou jsme pořádali společně s Komunitním centrem. Postupně nám při jednotlivých setkáních umožnil nahlédnout do svého života. S matkou svých dětí se rozešel, a protože nebyla schopná se o děti starat převzal postupně do své péče syna a po nějakém čase i dceru. Kontakt s matkou dětí mají dle sjednaných pravidel. Honza společně se svými dvěma dětmi (dcerou 11 let a synem 5 let) žil na ubytovně. Pan Honza nemá zázemí ve své rodině, protože vyrůstal v Dětském domově. Má více sourozenců, ale ve stejném městě žije pouze jeho sestra, která má také rodinu. Z jeho povídání je zřejmé, že je pro ni spíše oporou, než aby to bylo naopak.

Co se u Jana změnilo:

Jan se začal zapojovat do aktivit, které projekt nabízí a společně s dětmi se zúčastnil několika víkendových pobytů, kterých mohou rodiny zapojené do projektu využít ke své rekreaci a načerpání nových vědomostí a zkušeností.

Během setkání a víkendových pobytů si Jan vytvořil mezi členy komunity přátele, na které se může v případě problémů obrátit a také on jim nabízí svou pomoc.

Aktivní spolupráce a zájem a citová angažovanost o děti byly u pana Jana důvodem podpoření jeho žádosti o městský byt.

„Poznala jsem nové, skvělé lidičky, Vanda nové kamarády a je super že se můžeme spolu všichni potkávat, jak na komunitní zahradě nebo v Domečku.“

Pan Jan městský byt získal a díky případové spolupráci v rámci naší organizace získal navíc podporu na dovybavení domácnosti a na nákup pomůcek pro děti.
Bydlení v centru města a bytě nenabízí pro rodinu vyžití, které má dům se zahradou. Pan Jan zapojením do projektu získal také příležitost odpočívat a relaxovat v komunitní zahradě.
Jan je dále aktivním členem komunitního projektu. Janovy děti mají nyní vhodnější podmínky na přípravu do školy, rodina našla své „doma".

Příběh paní Ivety a jejího syna Marka

Potřeba zažívat atmosféru společenství a smysluplná realizace

Nepříznivá situace paní Ivety:
S Ivetou jsme se seznámili při jedné akci naší organizace. Paní Iveta je aktivní dobrovolnicí a pocit, že je užitečná a může někomu pomoci ji naplňuje. Možnost zapojení do projektu uvítala.
Sama neměla lehký život. Přišla o maminku a brzy se musela osamostatnit, což pro ni nebylo snadné, z důvodu nízké kvalifikace a zdravotních problémů, které jí způsobují omezení. Otec paní Ivety bydlí v nedaleké obci s jejím bratrem, který má duševní onemocnění. Iveta oba navštěvuje a pomáhá jim s vedením domácnosti a pečuje o ně v době nemoci.
Je maminkou devítiletého syna Marka. Partner byl alkoholik a násilník, proto se paní Iveta rozhodla být raději sama a už od synova narození s partnerem nežije. Otec o syna zájem nejeví a ani se nepodílí na jeho výživě. Paní Iveta se svým synem žijí v městském bytě, který je pro jejich účely vyhovující, ale nemá zahradu. Zahradničení a práci na zahradě má Iveta ráda a jsou pro ni chvílemi relaxace a odpočinku.

„Díky akcím, které pořádáte jsou děti teď víc všímavější a připadá mi, že jsou na sebe milejší a hodnější. Váží si všeho, pomáhají rádi všem a jsou pozornější i k nám."

Co se u Ivety změnilo:
Iveta našla mezi členy komunity nové přátele, ale také přivedla do společenství několik svých známých,

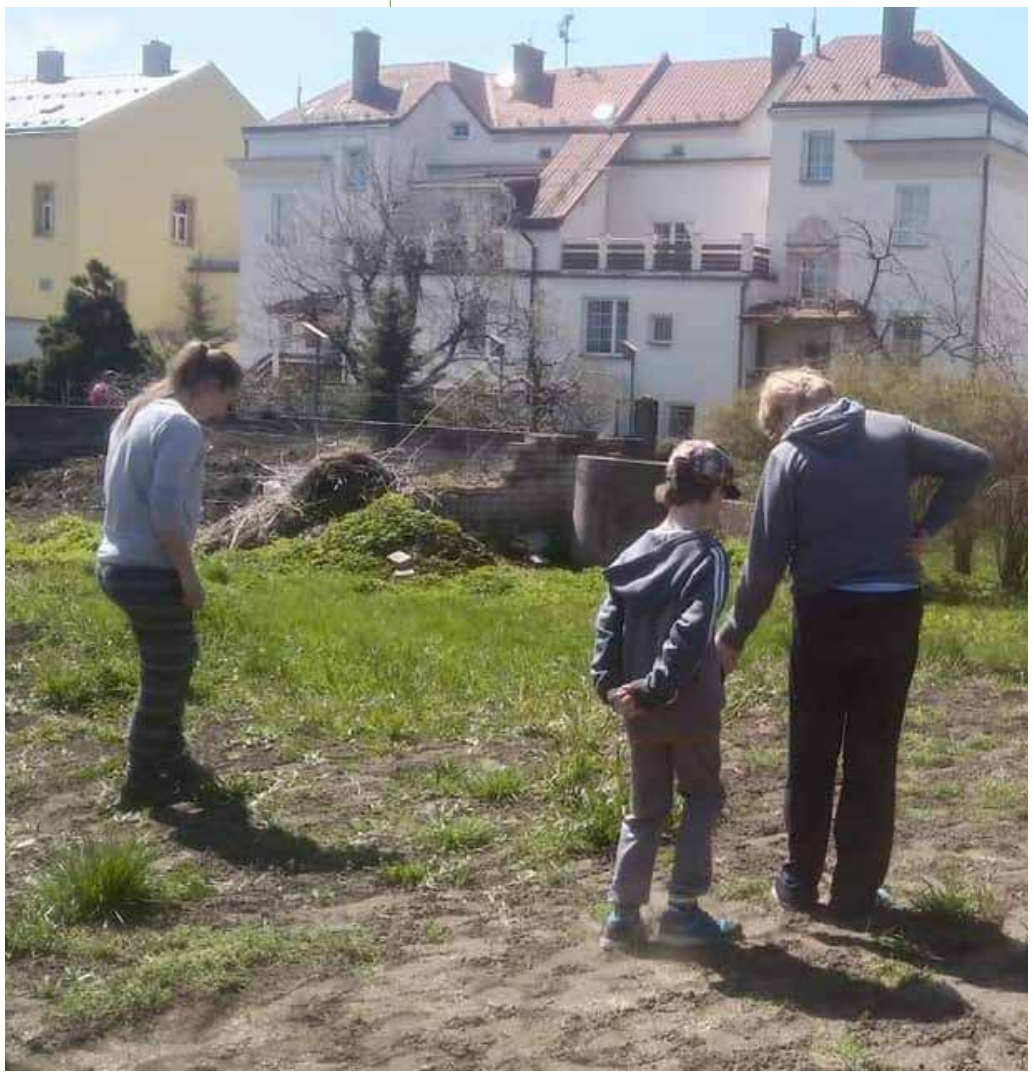

o které se naše základna rozšířila.

Z důvodu nedostatku financí si Iveta nemůže dovolit dovolené, a proto uvítala víkendové pobyty, které jí a synovi umožnily poznat nová místa, odpočinout si, blíže se poznat s ostatními rodinami a zažít spoustu nového.

Paní Iveta je jednou z nejvíce aktivních členek komunity. Ve svém běžném životě řeší spoustu problémů a setkání s ostatními členy jí pomáhá tyto těžkosti překonat. Dostává se jí podpory a doporučení, která u ostatních fungují, a kterými se může inspirovat.

Při realizaci úprav a zařizování zahrady se paní Iveta stala mluvčí celé komunity. S vedením Charity si domluvila schůzku a díky podpoře a motivaci ostatních a pomoci ze strany pracovníků byla schopna vyjednat požadavky, které si komunita přála. Tento krok a překonání sebe sama jí zvýšilo sebevědomí.

Syn Marek byl prvním dítětem, které začalo na naši zahradu chodit. Zpočátku nevěděl, jak vypadá samotný proces růstu rostlinky a nikdy neviděl kořínky rajčete. V prvním roce provozu zahrady jsme nepěstovali rostliny ze semínek, ale nakoupili už předpěstované sazeničky. Když Mára poprvé přesazoval sazeničku rajčete z kontejneru do záhonu, byl nadšený. Pozorovat dětskou radost je nenahraditelný pocit.

Mára chodil rajče pečlivě zalévat a v průběhu léta mohl ochutnat své vlastní vypěstované plody skleníkového rajčete. S láskou pěstované si každý vychutná úplně jinak než to kupované.

„Mé děti nechtěly jíst moc zeleninu, ale teď když si ji sami pěstujeme, tak se to změnilo. Jsem rád, že si nějakou tu zeleninu ze zahrady můžeme odnést. “

Na závěr

Realizace komunitního projektu **Rodina spolu** nám přinesla řadu zajímavých vhledů do kontextu komunitní práce v rámci podmínek v ČR a zároveň posunula úroveň našich zkušeností (benefity i úskalí) v rámci činnosti Charity.

Vnímali jsme rozpor mezi teorií komunitní práce, která pracuje s předpokladem, že v rámci komunitní práce a organizování je nezbytné, aby realizátor do procesu řízení, výběru, plánování a vedení jednotlivých aktivit nevstupoval a její praxí, která v současnosti funguje tak, že realizátor komunitní práce musí přijít s více či méně konkrétním typem aktivit, jejich harmonogramem a rozpočtem. Samotný realizační tým se poté pohybuje na hranici těchto dvou realit, kdy na jedné straně čeká, s čím ho osloví komunita, případně kde ji bude moci podpořit a na straně druhé ví, k čemu se zavázal v rámci jednotlivých projektových závazků a co je tedy nutné pro zachování financování splnit.

Potvrdili jsme si, že základním principem fungování komunitní práce je naslouchat hlasům komunity. Významná je zejména fáze seznamování a vítání nových členů, kteří by se měli cítit v novém prostředí bezpečně. Teprve poté může komunitní pracovník fungovat na principu ochoty a vstřícnosti. Dalším důležitým prvkem komunitní práce je vůle pracovníků reagovat na vlnu nadšení a odhodlání komunity. A jako naprosto klíčovou vidíme potřebu srozumitelně vysvětlit veřejnosti odlišnost komunitní práce od sociálních služeb. Sociální služby staví na problémech, komunitní práce naopak na potenciálu každého jednotlivce, aktivitě a snech. Vnímáme to jako společný růst pracovníků s komunitou a jsme rádi, že vidíme úspěchy nás všech.

Bc. Martina Jínková
Helena Huvarová
Červen 2022

„Když jsme řekli, že jdeme na Komunitní zahradu. Děti se hned zvedly a utíkaly za námi. Myslím, že je to tam baví."

Charita Moravská Třebová

Charita Moravská Třebová je nezisková církevní organizace s vlastní právní subjektivitou od 12. 6. 1995. Organizačně spadá pod Arcidiecézní charitu Olomouc a je součástí struktury Charita Česká republika. Zřizovatelem je Arcibiskupství olomoucké. Charita Moravská Třebová působí v regionu Moravskotřebovsko a Jevíčsko.

MOTTO

Sdílíme s vámi vaše radosti i starosti, vytváříme důvěru a bezpečí, přinášíme naději a podporu.

NAŠE POSLÁNÍ

Pomáháme lidem v nouzi, kterým nabízíme vlídné přijetí. Poskytujeme kvalitní sociální práci a naplňujeme sociální, materiální a duchovní potřeby každého člověka, který se na nás obrátí. Usilujeme o spravedlivější podmínky ve společnosti a podílíme se na humanitární pomoci. V naší práci jsou pro nás zásadní hodnoty jako úcta k člověku, moudrost, důstojnost, poctivost, spolupráce, odpovědnost. Poslání Charity, jako milosrdné lásky, pramení z poslání církve šířit dobro, spravedlnost a naději a vychází z Kodexu Charity České republiky.

Přehled registrovaných služeb

I. Registrované sociální služby:

Denní stacionář Domeček (pro dospělé osoby s mentálním postižením)

Sociálně terapeutické dílny Ulita (pro dospělé osoby s mentálním postižením a duševním onemocněním)

Sociální rehabilitace – Komunitní centrum "O krok dál"

Charitní pečovatelská služba

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Šance pro rodinu

Odborné sociální poradenství Občanská poradna

II. Služby náhradní rodinné péče: Centrum pěstounské péče Cesta

III. Ostatní služby:

Centrum humanitární pomoci

- Humanitární šatník
- Humanitární sklad
- Potravinový sklad
- Pomoc při mimořádných událostech
- Sbírky – Tříkrálová sbírka, Postní almužna, další charitativní veřejné sbírky

Dobrovolnické centrum

- Program Kamarád
- Program Lebeda
- Program Déčko

Půjčovna zdravotních a kompenzačních pomůcek

Charita Moravská Třebová

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Charita
Moravská Třebová